

של האילן לנצח, גם לאחר מותו או עקירתו, באמצעות האילנות שניטעו מזרעי פירותיו.

מצד הדין

שלושה חלקים אלו ישנם גם בעבודתו הרוחנית של האדם:

השורש – זוהי האמונה, המקשרת בין האדם לבורא, שהוא מקור קיומו של האדם ומקור חייו הגשמיים והרוחניים. האמונה היא השומרת על חוסנו הרוחני של האדם ומעניקה לו את הכוח להתמודד כנגד רוחות הזמן, וכל ערעור שלה עלול להעמיד בסכנה את כל חייו הרוחניים של האדם, גדול ככל שיהיה.

הגוף – אלה הם מעשיו הטובים של האדם, לימוד התורה וקיום המצוות, שצריכים להיות הרוב המכריע של מעשי האדם ופעולותיו. כשם שגוף האילן צומח ללא הרף – כך אל לו לאדם להסתפק בהישגיו הרוחניים הקיימים, אלא עליו להוסיף ולהרבות בהם מיום ליום.

הפירות – זוהי השפעתו של האדם על חבריו ועל סביבתו, כך שגם הם עצמם יהפכו לאילנות של תורה ושל מעשים טובים. זוהי תכלית שלמותו של האדם – כשהוא אינו מסתפק בצמיחה ובשגשוג רוחני אישי, אלא הוא משפיע בכיוון זה גם על אחרים.

(אגרות קודש ח"א ע' רמז ואילך; לקוטי שיחות חכ"ד ע' 115 ואילך; התוועדות תשמ"ז ח"ב ע' 441 ואילך)

מצד הדין

בו

**כִּי יֵצֵא חָלָל בְּאֶרְצָהּ .. נֶפֶל בַּשָּׂדֶה .. וַיֵּצֵאוּ זְקֵנֶיהָ
וַיִּשְׁפְּטֵיהָ (כא, א-ב)**

"ויצאו זקניך – מיוחדים שבזקניך, אלו סנהדרי גדולה" (רש"י)

ביאור עניין זה ברוחניות:

"חלל" במוכח הרוחני הוא אדם שפסקה דבקותו בהקב"ה, שהיא מקור חייו של יהודי, כדברי הכתוב⁹⁴ "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום".

והסיבה לכך שאדם זה נעשה "חלל" – היא משום שהיה "נופל בשדה": הוא לא שהה באהלה של תורה ויהדות, אלא "בשדה" – מקום מנותק מחיי תורה ומצוות, מקום שבו אורב היצר הרע (בחינת עשיו, שעליו נאמר⁹⁵ "איש שדה") ומתנכל לבני-ישראל כדי לנתקם מדבקותם בבורא ולהפילם חללים⁹⁶, רחמנא ליצלן.

כשאנו נתקלים ביהודי הנמצא במצב רוחני כה ירוד, אנו עלולים לנסות להתנתק מחובתנו כלפיו, בטענה: מה לנו ולו?! וכי אנו אשמים בכך שהוא הידרדר למצב שכזה?! הלא אין זו אלא אשמתו שלו – היה עליו להישאר בעיר, בסביבה של תורה ויראת שמים, ולא לצאת ולהיחשף לסכנותיו של השדה!

על כך מלמדת אותנו התורה, שלא זו בלבד שתושבי העיר הסמוכה ("זקני העיר ההיא") אחראים לשלומם של החללים⁹⁷, אלא אפילו בית-הדין הגדול, הסנהדרין הגדולה שבירושלים, צריכים אף הם לצאת אל מקומו של החלל ולפעול לתיקון המצב!

תפקידם של הסנהדרין אינו להיות ספונים במקומם בלשכת הגזית שבבית-המקדש ולהמתין שהזקוקים לכך יבואו אליהם, אלא עליהם מוטלת האחריות לכל יהודי ויהודי – גם לאותו יהודי המשוטט ב"שדה" וחושף עצמו ביודעין לסכנותיו.

94. ואתחנן ד, ד.

95. תולדות כה, כו.

96. וראה רבינו בחיי כאן: "חלל .. מלשון חוליו, שחיללו רוח הטומאה מחוץ לעיר בשדה".

97. וכמרומו בהכרזתם (לקמן פסוק ז ובפרש"י): "ידינו לא שפכו את הדם הזה" – לא

ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לווייה", כלומר שחובתם של זקני העיר ללוות כל אדם מישראל היוצא אל ה"שדה", ולספק לו "צידה לדרך" – מזון (תורה) ובגדים ראויים (מצוות), כדי להגן עליו מפני הסכנות האורבות לו ב"שדה".

וראה גם המאור שבתורה לספר בראשית ע' תקפת.

וכדברי חז"ל⁹⁸: "היה להם לסנהדרי גדולה.. לקשור חבלים של ברזל במתניהם, ולהגביה בגדיהם למעלה מארכבותיהן, ויחזרו בכל עיירות ישראל, יום אחד ללכיש.. וכן בכל מקומות ישראל, וילמדו את ישראל.. כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה".

זהו תפקידם של זקני ושופטי ישראל – לדאוג למצבו הרוחני של כל יהודי ויהודי, יהיה אשר יהיה.

(לקוטי שיחות ח"ל ע' 223; חכ"ד ע' 129 ואילך)

בו

וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת הָעֵגְלָה אֶל גַּחַל אֵיתָן אֲשֶׁר
לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעֲרַפּוּ שָׁם אֶת הָעֵגְלָה בַּגַּחַל (כא, ד)

"אמר הקב"ה: תבוא עגלה בת שנתה, שלא עשתה פירות, ותיערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחזהו לעשות פירות" (רש"י)

יש לשאול:

(א) לשם מה מביא רש"י דברים אלו, שאינם נוגעים לכאורה לפשט הכתוב?

(ב) מה פשר ההקדמה החריגה "אמר הקב"ה" – והרי כל דברי התורה נאמרו על-ידי הקב"ה!⁹⁹

ויש לבאר, שהיסוד לדברי רש"י הוא בכך שמצות עגלה ערופה מעוררת תמיהה רבתי:

⁹⁸ תנא דבי אליהו רבה פי"א.

⁹⁹ אמנם כך הוא הלשון במקור דברי רש"י בגמרא (סוטה מה, ב ואילך), אבל אין זה מתפקידו של רש"י להעתיק את לשונם של חז"ל, אלא לפרש את הכתוב על-פי "פשוטו של מקרא".

נטילת נפש בעל-חיים לשם כפרה מופיעה בתורה פעמים רבות, תמיד בהקשר של בית-המקדש: קרבנות הכפרה הרגילים – מוקרבים ונשחטים בבית-המקדש עצמו; ואפילו השעיר המשתלח והפרה האדומה, שהקרבתם אינה נעשית בתוך המקדש עצמו – קשורים למקדש בדרך זו או אחרת (השעיר המשתלח מובא לחצר המקדש, ושם סומך עליו הכהן הגדול את ידיו ומתוודה¹⁰⁰; והפרה האדומה נשחטת ונשרפת "נוכח פני אוהל מועד"¹⁰¹).

ואילו כאן, במצות עגלה ערופה, מצינו דבר מתמיה – נטילת נפשו של בעל-חיים לשם כפרה (כאמור בסיום הפרשה¹⁰²: "כפר לעמך ישראל.. ונכפר להם הדם"), אך ללא כל קשר או דמיון לקרבנות או לבית-המקדש: ההריגה עצמה היא באמצעות עריפה, ללא שחיטה או זריקת דמים; מקום ההריגה אינו בבית-המקדש או סמוך לו, ואף ללא מזבח; ואפילו אלו שמבצעים ההריגה אינם בהכרח כהנים!¹⁰³

כדי להשיב על תמיהה זו מביא רש"י את דברי חז"ל – "אמר הקב"ה: תבוא עגלה בת שנתה, שלא עשתה פירות.. לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות".

אכן, מדובר כאן בחידוש חריג לגבי הידוע לנו משאר חלקי התורה – דבר המתבטא באמירה מיוחדת של הקב"ה ("אמר הקב"ה");

ובאמירה זו מחדש הקב"ה סוג שונה של כפרה – כפרה שאינה דומה לקרבנות ואין לה דבר עם בית-המקדש, אלא מהותה היא ביצוע פעולות שיש בהן הקבלה למעשה הפשע: "תבוא עגלה בת שנתה, שלא עשתה

100. אחרי טז, כא.

101. חוקת יט, ד.

102. פסוק ח.

103. שכן הציווי "ונגשו הכהנים בני לוי" (לקמן פסוק ה) מתייחס, בדרך הפשט, להכרזות שאחרי העריפה ולא לעריפה עצמה (אם-כי יש לציין שבדרך ההלכה ישנן דעות שונות בדבר – ראה צפנת פענח לרמב"ם הלכות שחיטה פי"א הי"ג, שו"ת מחזה אברהם או"ח סקמ"ה, ועוד).

פירות, ותיערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות".

(לקוטי שיחות חכ"ד ע' 121 ואילך)

כח

וְהַשְׁבַּח ה' עֲשֶׂהְךָ .. וְתִפְחַד תְּמִיד כָּל הַיּוֹם (ישעיה נא, יג; הפטרת
פרשת שופטים)

"הנביא מקנתר את ישראל" (בראשית רבה פע"ו, א)

מלשון המדרש נראה שדברי הנביא "ותפחד תמיד כל היום" הם בבחינת תוכחה לישראל, שכן היה עליהם לבטוח בקב"ה ולא לפחד¹⁰⁴.

ולכאורה הדברים צריכים ביאור: מדוע שולל הנביא כל-כך את מידת הפחד? והרי לכאורה זוהי מידה טובה, המלמדת על כך שהאדם הוא עניו וירא-חטא, ולכן אינו בטוח שהוא ראוי לכך שהקב"ה יצילנו מצרתו!

התשובה לכך נעוצה בהגדרת מהותה של מידת הביטחון בה' שהכל חייבים בה¹⁰⁵:

בהשקפה ראשונה קשה להבין על מה מסתמך ביטחון זה: וכי מניין לו לאדם שהוא אכן ראוי לכך שהקב"ה יציל אותו ויטיב עמו? והרי

104. וכך, אכן, פירשו חלק ממפרשי המדרש (יפה תואר השלם, ועוד), ובהתאם לכך פירשו גם את דברי המדרש קודם לכן "שני בני-אדם הבטיחון הקב"ה ונתיראו", יעקב ומשה – שכוונת המדרש היא שאין ללמוד מהתנהגות זו [אם-כי יש שפירשו להפך, שכוונת המדרש היא לשבח את יעקב ומשה על כך שפחדו, ברוב ענוותנותם, שחטאיהם יפגעו בקיום הבטחתו של הקב"ה (מתנות כהונה; נזר הקודש השלם; עקדה סוף שער כו)]. וראה המאור שבתורה לספר שמות כרך א ע' עה.

105. ראה מקורות לחובה זו: שערי תשובה לרבנו יונה שער ג' אות לב; ראשית חכמה שער האהבה פי"ב. וראה חובת הלכבות כתחילת שער הביטחון: "מהות הביטחון הוא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה ליבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו בעניין אשר יבטח עליו".